
JISMONIY TARBIYA VA SPORTDA GENDER TENGLIK

R.X.Kadirov

Osiyo Xalqaro Universiteti

Jismoniy madaniyat kafedrası professori

email: rashidkadirov500@gmail.com

Annotatsiya: Gender, sinf, rang, etnik kelib chiqish, dini e'tiqod, siyosiy qarashlar, madaniyat, jismoniy nogironlik, yosh kabi ko'plab omillar o'rtasidagi aloqalarning bir taqdimoti sifatida, makro darajada sport, mikro darajada esa jismoniy tarbiya darsi jamiyatdagi hukmron bo'lgan qadriyatlarining qayta ishlab chiqarilishi va avloddan-avlodga o'tishi funksiyasini bajaradi. Ushbu tadqiqotning maqsadi jismoniy tarbiya va sportning, jinsiy tenglik kodlari bilan o'ralgan an'anaviy amaliyotlarni ishlab chiqaruvchi soha bo'lishdan tashqari, tenglikni ta'minlaydigan, farqililiklarni qamrab oladigan, o'zgarishga eshik ochadigan soha bo'lishi mumkinligini ko'rsatib berishdir. Bunday butunlay va qamrab oluvchi tuzilmaning shakllanishi faqatgina o'quv dasturi, o'quv muhiti, o'qituvchi, materiallar, maktab boshqaruvi, ota-onalar kabi ta'lim komponentlarining jinsiy ajratishning oldini olish orqali qayta talqin qilinishi va ko'rib chiqilishi bilan mumkin bo'ladi. Boshqa so'zlar bilan aytganda, jismoniy tarbiya va sport faoliyatlari jinsiy tenglik va adolatni ta'minlay oladigan darajada qayta tuzilishi mumkin. Shunday qilib, shaxsning ushbu soha orqali o'z tanasini kashf etishiga, fikrlarini erkin ifodalashiga, jismoniy amaliyotlarini erkin namoyish etishiga imkon yaratish mumkin. Ammo aks holda, jismoniy tarbiya va sport, jinsiy kamsitish kabi ko'plab ajratishlarga mezbonlik qiladigan soha bo'lib qolishi mumkin.

Kalit so'zlar: Jismoniy tarbiya, jismoniy madaniyat, sport, salomatlik, jamiyatdagi gender tenglik, ta'lim

Kirish

Biologik jins va ijtimoiy jins (gender) farqining yanada aniqroq bo'lgan 20-asrning oxirgi choragida, boshqa ko'plab sohalar singari "ta'lim" ham jinsiy omilni hisobga olgan holda tanqid qilingan bir jarayonga kirgan. Ayollar va erkaklar o'rtasidagi shaxsiyat, intellektual va xulq-atvor farqlari oilaviy, madaniy, jamiyat, siyosat va boshqalar orqali o'rganilgan (ijtimoiy) tajribalar asosida emas, balki faqat tabiiy (biologik) sabablarga asoslanib tushuntirilishi so'ralgan. Ushbu maqola mazmunida uchraydigan eng asosiy savol ta'lim va uning tarkibiy qismlari yillar davomida davom etgan jinsiy kamsitishni qayta ishlab chiqaradiganmi yoki uni yo'q qilishni maqsad qilgan (dekonstruksiya qiladigan) tuzilishga ega bo'ladimi? Masalan, maktablar hukmron ideologiyaning, irqning, jinsning, sinfning o'zini yanada qonuniylashtirishga imkon beruvchi joylarmi? Zamonaviy davrda ayniqsa ta'limda imkoniyatlar tengligini ta'minlashga qaratilgan ishlar bilan ijtimoiy jinsiy mezonning ta'limdagi aks etishi muhim bir holga kelganini aytish mumkin. Ma'lumki, ta'limda ijtimoiy jinsiy tengsizlikni yo'q qilish uchun kamida yoki ehtimol, birinchi navbatda ijtimoiy, madaniy, iqtisodiy, etnik, irq, rang, sinf va hokazo omillardan chetda qolgan holda barcha bolalarning (maxsus qilib aytadigan bo'lsak, qiz bolalarining) ta'lim olishlarini ta'minlash va maktabga davom etishlari uchun zarur choralarni ko'rishdir.

Keyin, o'quv dasturining ham qiz, ham erkak bolalarni e'tiborga olgan mazmun bilan to'ldirilishi, jinsiy tenglikni birinchi o'ringa qo'ygan yutuqlarni tayyorlash, darsliklardan jinsiy iyerarxiyani aks ettiradigan mavzularning/so'zlashuvlarning tozalanishi, o'qituvchilar xonasining jinsiy kamsitish nima ekanligini bilish darajasini oshirish, maktablardagi tadbirlarning barcha sub'ektlarni qamrab olgan tarzda o'tkazilishi kabi qadamlar albatta ta'limda imkoniyatlar tengligi nuqtai nazaridan zarurdir. Ammo bu taraqqiyotlarning natijasida ham ta'lim sohasida bir jinsni

ko'proq e'tiborga olgan an'anaviy amaliyotlarning oldini olish mumkin emasligi va bu safar yangi savollar/masalalar paydo bo'lganligi kuzatilmogda. Shunday qilib, qiz bolalarining maktabga borish darajasini oshirish, dars dasturini jinsiy ifodalardan tozalash, o'qituvchilarni masalaga oid xabardor qilish va ularning ayrim munosabatlarida ijobiy o'zgarishlar qilish, ayollarning maktab rahbarlari sifatida xizmat qilishini ta'minlash kabi o'xshash ishlar ta'limda jinsiy kamsitishni bartaraf etishda yetarli emas. Shuning uchun, eng asosiy savolga qaytib, ta'lim deyilganda jinsiy kamsitishni mustahkamlashdan saqlanish uchun qanday aniqlanishi, nimalarni o'z ichiga olishi va nimalarni tashlab qo'yishi kerakligi eng muhim masala bo'ladi.

Ta'limning bunday tasavvurlarni qabul qilishi faqat jinsiy omilni inobatga olmaydigan/yoki uni tashlamaydigan yondashuvda amalga oshirilishi mumkin. Shuningdek, bahsni murakkablashtiradigan nuqta ijtimoiy jinsiy tenglikni rivojlantirishni maqsad qilgan so'zlashuvni ishlab chiqqanda aslida patriarxal kodlarning yanada mustahkamlanishida ta'limning tutgan rolidir. Masalan, qiz bolalarining o'qish va yozishni o'rganishlari uchun kompaniya olib borish inkor etib bo'lmaydigan darajada muhim qadamdir, ammo ularning ta'limga qo'shilishi bilan "ichkariga yopiq, bo'ysunadigan, jimjit, tinch, muvaffaqiyatli, itoatkor qiz" modeli va buning aksi sifatida erkak bolalarning "qarshilik ko'rsatadigan, tashqi dunyoga ochiq, befarq, jasur" kabi sifatlarni o'zlashtirishi qanday tushuntiriladi? Kundalik hayotda ish taqsimotining jinsga asoslanganligi haqidagi fikrning singdirilishi va so'zsiz qabul qilinishidagi ta'limning hissasi qanday? Albatta, bu xulosalarni barcha erkak va qiz o'quvchilarga yoki butun ta'lim tizimiga umumlashtirib, mutlaq bir fikrni ishlab chiqish to'g'ri yondashuv bo'lmaydi. Bu yerda ta'kidlanmoqchi bo'lgan nuqta ta'limda ijtimoiy jinsiy tenglikni ta'minlash uchun qilingan ba'zi o'zgarishlar ma'lum bir nuqtai nazardan samarali bo'lganligi, ammo masalani hal qilishda to'liq yetarli emasligini ko'rsatishda yotadi.

Biz yashayotgan bu asrda maktablarning joylashuvi qanday bo'lishi; jamoat joyining ramzi bo'lgan bu joylar " mantiqiy bo'lgan" narsa qanday qilib bir jins bilan bog'lanadi; sport faoliyatlari, matematika, tabiiy fanlar, texnologiya, muhandislik kabi sohalar qaysi guruhni yanada muvaffaqiyatli yoki muvaffaqiyatsiz deb belgilaydi; nega ba'zan qiz o'quvchilari (bilmaydigan holda) erkaklarga xos harakatlarni ko'rsatishni his qilishadi; yutish, yutish, raqobat, motivatsiya, akademik rivojlanishning bir jinsiga borib taqaladimi, kabi ko'plab savollar muhokama qilishga loyiqdir. Shunday qilib, ta'lim va ijtimoiy jins o'rtasidagi munosabatda maktab madaniyati bilan qiz bolalarning o'zliklari o'rtasidagi moslashmasliklar; jamiyatning ulardan ko'rsatmalarni kutgan xulq-atvorlari bilan o'z haqiqiy yo'nalishlari o'rtasidagi qarama-qarshiliklar mavjud muammoni chuqurlashtiradi. Jismoniy tarbiyasi va sportning esa bir jihatidan ijtimoiy jinsiy tengsizlikni qayta ishlab chiqarishi haqida olib borilgan ba'zi ishlar taklif qilingan bu dalillarni qo'llab-quvvatlaydi.

Jismoniy tarbiyasi va sportning jamiyatdagi jinsiyat bilan aloqasi muhim bir munozara maydoni yaratadi. Sport, biologik jinsiyatga bog'liq normlardan tashqari, jamiyat jinsiyatidan ko'rib chiqilganda, bu sohadagi ideologiyalar va kuch tuzilmalarining qanday mustahkamlanayotganini o'rganish mumkin. Odatda, ayollar va erkaklar uchun alohida sport turlari va mashg'ulotlari mavjudligi, bu sohadagi jamiyatdagi normlar va jinsiy yondoshuvlarning bir ifodasi sifatida ko'rilishi mumkin.

Sportning, o'g'il bolalarga bo'lgan kutilgan qarashlar va oila tomonidan sportga nisbatan munosabati bilan shakllangan struktura mavjud. O'g'il bolalar uchun sport kuch, hirs va raqobat kabi erkaklik ideologiyalariga mos xususiyatlarni rivojlantirish imkoniyatini yaratadi, ayol bolalar uchun esa sport, odatda, o'zlarining jismoniy chegaralarini buzish va jamiyat tomonidan qabul qilingan "ayollik" normlariga mos kelmaslik sifatida qaraladi. Bu holat, qiz bolalarining

sportga bo'lgan munosabatlarini cheklovchi omilga aylanib, jinsiy rollarni mustahkamlovchi mexanizm sifatida xizmat qilishi mumkin.

Sport, tananing va ijodning aniqlovchi bo'lgan bir soha sifatida, jamiyatdagi jinsiyatning muhim tushunchalari orasida joy oladi. Jismoniytarbiyasi va sportning jinsiyat bilan aloqasini muhokama qilishda, sportni faqatgina jismoniy qobiliyat bilan emas, balki madaniy va jamiyatdagi kontekstdagi ma'nolari bilan ham ko'rib chiqish zarur. Erkaklar va ayollar sport orqali qanday farqli tajribalarni boshdan kechiradilar va jamiyat tomonidan qanday shakllanadilar, bu sohaning jinsiyat nuqtai nazaridan qanday o'zgarishlarni amalga oshirishi mumkinligini ko'rsatadi.

Sportning jinsiy kamsitishni mustahkamlovchi bir soha sifatida ko'rilishining yana bir tomonida, ayollar sportda odatda "ayollik"dan chetga chiqmagan performans ko'rsatish bosimi ostida bo'lishadi. Ayollar sportda ko'proq "erkakcha" harakatlar qilishlari yoki yuqori natijalar ko'rsatishlari, odatda jamiyat tomonidan salbiy qabul qilinadi. Bunday bosimlar, sportning, jinsiyat normlari va jinsiyat ierarxiyalariga qanday xizmat qilayotganini ko'rsatadi.

Shunday qilib, sportning jinsiyat nuqtai nazaridan ko'rib chiqilishi, bu sohadagi tengsizliklar va jinsiy normlarning qanday shakllanayotganini tushunishga yordam beradi. Sportning ham ayollar, ham erkaklar uchun teng huquqli tarzda tashkil etilishi, jinsiy tenglikni qo'llab-quvvatlaydigan sport madaniyatining shakllanishiga imkon yaratadi.

Dawn Penney, zamonaviy davrda sport va jinsiylik haqida olib borilgan muhokamalarga tahlil qilib, jismoniy tarbiya o'qituvchilarining "sinflarida" va amalga oshirgan "o'quv dasturlarida" ikkita asosiy o'zgarish qilish zaruriyatiga ega ekanliklarini ta'kidlaydi: i) jinsiylikka oid ikkilik yondashuvlardan chiqish, ii) jinsiylik masalasini yosh, sinf, etnik kelib chiqish, jinsiy orientatsiya, madaniy va milliy identitet, rang kabi omillar bilan bo'lgan dinamik munosabatlar doirasida ko'rib chiqish. Birinchi band, biologik jinsiyat bilan ijtimoiy jinsiyat o'rtasidagi majburiyat munosabatini anglatib, bu yerda deterministik tuzilmani yengish zarurligini bildiradi. Masalan, qiz bolalarining jismoniy faoliyatlarda erkaklar kabi kuch, quvvat va tezlikni talab qiladigan sportlarda yetarlicha muvaffaqiyatli bo'lmasligi kabi tushuncha biologik jinsiyatning ijtimoiy va madaniy yansimasidir. Aqlli/emotional, kuchli/zaif, tez/sekin, mushakli/yengil, faol/pasiv kabi ikkilik qarama-qarshiliklarning samarasiz bo'lishi uchun avvalo "biologik jinsiyat taqdir emas" degan fikrni qabul qilish va uni ichki qilish zarur. Ikkinchi bandda "munosabatlardagi" urg'u asosiy ahamiyatga ega, chunki bir talaba faqat jinsidan emas, balki o'ziga mansub bo'lgan sinf, irq yoki etnik kelib chiqish sababli ham diskriminatsiyaga uchrashi mumkin. Agar u boshqa jinsning hukmronligiga duch kelsa va iqtisodiy jihatdan past daromadli sinfga kirsam, bu shaxs ikki tomonlama diskriminatsiyani boshdan kechirgan bo'ladi. Shuningdek, jismoniy tarbiyaning tarixiy rivojlanishiga qaraganda, bu sohaning mazkur unsurlar bilan aloqasiga oid ko'plab misollarni ko'rish mumkin: Wright, erkaklar qatnashadigan o'yinlar va tadbirlarning ijtimoiy sinflarga va etnik kelib chiqishga qarab qanday o'zgarishini ko'rsatib, oq o'rta sinf yoki yuqori sinf bilan ishchi sinfi o'rtasida solishtirish olib boradi. Shunga ko'ra, birinchi guruhdagi erkak bolalar liderlik rolini o'zlashtirish uchun o'qitilsa, ikkinchi guruhdagi erkak bolalar itoatkor va tartibli bo'lishlari uchun o'qitiladi.

Yana bir misolda esa, Yangi Zelandiyada jismoniy tarbiyaning asosiy maqsadi erkaklardan tashkil topgan kuchli armiyani yaratish va mamlakatning harbiy kuchiga hissa qo'shish ekanligi ko'rinadi. Bu misollar jismoniy tarbiya darsining faqatgina o'quvchining ma'lum jismoniy faolliklarni qanday amalga oshirishi haqida o'rgatadigan soha emas, balki bu jarayonda ijtimoiy va madaniy kodlarning o'rgatiladigan funksiyasini ham ko'rsatadi. Aynan shu nuqtada Monica Parri va Andrea Ceciliani ning "Best Practice in P.E. for gender equity-A review" nomli maqolalarida jismoniy tarbiya darsida jinsiy tengsizlikni kelajak avlodlarga o'tkazib

yuborishining oldini olish mumkin bo'lgan besh bosqichli yondashuvni tahlil qilish maqsadga muvofiq bo'ladi. Ulardan birinchi bosqichda (dizayn o'lchami) talabalar qanday jinsiy modelni qabul qilayotganini aniqlash, uni yaqindan tanishish, shu masalada ularning xabardorlik darajasini aniqlash va bu asosida talabalar bilan bu mavzuni muhokama qilish zarurdir.

Maqsad talabaga tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va shu yo'l bilan uning o'zini tanishiga yordam berishdir. O'qituvchining boshqaruv texnikalari yordamida talabalarni jinsiy stereotiplar haqida o'ylashlariga va sportdagi vakillikni so'roq qilishlariga undash, dekonstruktiv pedagogika deb atalishi mumkin. Ikkinchi yondashuvda (metodologik o'lcham) qizlar va o'g'il bolalarni sport orqali sog'lom turmush tarzini qabul qilishga undovchi texnikalar va metodlarni dars davomida tatbiq etish, bolalarga ijobiy motorik ko'nikmalarni rivojlantirish, o'ziga bo'lgan ishonch va mahoratni yaxshilashga yordam berish bilan bog'liq. Ayniqsa qizlarga yoki sinfdagi hukmron erkak guruhdan tashqariga chiqarilgan/ko'rsatib o'tilgan erkaklarga motivatsion mashqlarni amalga oshirish, ularni o'z tanasini harakat qilishda qulay joylar yaratish, ularni rag'batlantirish, ya'ni sinfdagi farqlarni hisobga olgan o'qituvchilarni rivojlantirish "boshqacha, ishonchsiz, nozik" tutumlarni oldini olishda samarali bo'lishi mumkin. Demak, jinsiy tenglik, turli o'qitish strategiyalari va metodlarining ishlatilishi bilan mustahkamlanishi mumkin. O'quv dasturi o'lchami (curriculum dimension) jinsiy stereotiplarga ega bo'lmagan strategiyalarga, mavzularga, vositalarga, faoliyatlarga ishora qiladi. Masalan, qizlarni faqat fitnessga, erkaklarni esa futbolda shug'ullanishga yo'naltirish; qizlar to'plari - erkaklar to'plari kabi farqlarni o'z ichiga olgan, har ikki guruhga ham sport faoliyatlarini teng o'qitish imkoniyatini bermagan o'quv dasturi salbiy natijalarni keltirib chiqarishi mumkin. Munosabatlar o'lchami (relational dimension) o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi muloqotga asoslanib, talabaga ijobiy o'zlikni rivojlantirishni, o'rganish motivatsiyasini oshirishni, ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishni maqsad qiladi.

O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi aloqalar kuchliroq bo'lsa, talabalar duch kelgan qiyinchiliklarni yengish osonlashadi. Masalan, bu jarayonni qo'llashda ishlatiladigan "narratsiya texnikasi" (the narration technique) ayniqsa diskriminatsiyaga uchragan talabalar o'z muammolarini bo'lishishlariga va ularni hal qilishga imkon yaratishi mumkin. Shuningdek, jinsiyat va sport munosabati, jinsiy tenglikning sportdagi aks etishlari, erkaklik bilan bog'langan sportlar kabi turli mavzularni muhokama qilish talabalar empatiya, ishonch, hurmat, xabardorlik, tenglik va boshqalar kabi his-tuyg'ularni rivojlantirishga yordam berishi mumkin. Va nihoyat, ayniqsa o'qituvchi tutumini markazga olgan yansitmal o'lcham (reflexive dimension) sportdagi jinsiy diskriminatsiyani hal qilishga yordam beruvchi sifatga ega. O'qituvchining jinsiy tenglikka bo'lgan xabardorligi yoki sezgirligi faqat qiz va o'g'il bolalarga teng davr qilish bilan cheklanmaydi. Bu yerda asosiysi, sport va jismoniy tarbiya darsining jinsiy stereotiplarni yo'q qilish uchun imkoniyat yaratishi, jamiyatning qiymat tizimining avloddan avlodga o'tishini (transform) kuchli bir soha ekanligini, madaniy o'zgarishni amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'lishini tushunishdir.

Jismoniy tarbiya darslarida gender tengligini ta'minlash uchun amalga oshirilishi mumkin bo'lgan yana bir qo'llanma — bu talabalarning qarorlar qabul qilish jarayoniga jalb qilinishidir. O'tkaziladigan tadbirlar, tashkil etiladigan jamoalar va o'ynaladigan sport turlari haqida ularning fikrlarini olish va talabalarini hisobga olish, o'zlarini qadrli his qilishlariga yordam beradi. Agar darsda erkak talabalar oldida o'zlarini yetarli deb hisoblamaydigan qiz talabalari bo'lsa, ularning qaror qabul qilish jarayonlarida ishtirok etishi, o'z fikrlarining ham qadrli va mazmunli ekanligini o'ylashlariga yordam beradi.

Shuningdek, darsda ishtirok etishni rag'batlantirish maqsadida talabalarni mukofotlash, butun sinf oldida e'tirof etish, ball tizimi kabi qo'llab-quvvatlovchi amaliyotlar bu jarayonni yanada

osonlashtirishi mumkin. Jismoniy tarbiya darsida gender yoki boshqa turdagi kamsitilishlarga duchor bo'lgan talabalar darsga ishtirok etishini oshirish va ular duch kelgan muammolarni bartaraf etish uchun avvalo raqobatsiz, qiziqarli va yoqimli faoliyatlarni amalga oshirish ma'qul bo'lishi mumkin. Masalan, kichik guruh ishlari talabalar o'zlarini bosqichma-bosqich xavfsiz his qilishlariga va jismoniy ko'nikmalarini namoyish etishlariga yordam beradi. Tengdosh maslahatlashuvi ham bu nuqtada samarali metod sifatida ishlatilishi mumkin: Jismoniy tarbiya darsida faol bo'lgan qiz talabalarning uyatchang talabalar bilan birga ishlashlari va vaqt o'tkazishlari uchun qadam tashlansa, kerakli natijalarga erishish mumkin bo'ladi.

Xulosa

Jismoniy tarbiya va sport talabaning jismoniy, hissiy, akademik, intellektual, ijtimoiy va ruhiy jihatdan o'zini ko'p o'lchamli va butunlay tanishini ta'minlaydigan sohadir. Chunki bu soha sub'ektning o'zining jismoniy amallarini "boshqaning yonida yoki boshqasi bilan" bo'lishgani, bemalol va xavfsiz tarzda namoyish etishi, tanasini tasdiqlash imkoniyatini qo'lga kiritishi, qisqasi o'zini "tanasi" orqali tanib, ta'riflashgan tuzilmaga ega. Jismoniy tarbiya darsi – oddiy qilib aytganda – bir qator jismoniy harakatlarni bajarishdan tashqari, talaba uchun mavjudlik maydoni taqdim etadi. Biroq, jismoniy tarbiya va sportga ishtirok darajasi va shakli sinf, irq, jins, madaniy va boshqa kontekstlarda dezavantajli guruhlarning yuzaga kelishiga olib kelishi mumkin, bu esa sub'ektning o'zini tanishiga to'siqlik qilishi mumkin. Qanday yo'l tutish kerak? Agar jismoniy tarbiya darsini inklyuziv va qamrab oluvchi nuqtai nazar bilan ta'riflasangiz va amalga oshirsangiz, bu soha hech qanday kamsitishga duch kelgan talaba uchun o'zini xavfsiz his qilish va ijobiy o'zlik tasavvuri rivojlantirgan tuzilma bo'lishi mumkin. Aksincha, bu holat tananing salbiylashtirilgan, hayot davomida uyatchan va qo'rqqoq xatti-harakatlar ko'rsatilgan, o'ziga bo'lgan ishonch muammosi yuzaga kelgan bir rasm yaratishi mumkin.

Qiz talabalarning sport faoliyatlarida ishtirok etayotganda mushaklari bo'lishi va ayollik xususiyatlarini yo'qotishi, temirli sportlar (masalan, reproduktiv organlar yoki ko'kraklar uchun) ayol tanasi uchun xavfli / riskli ekanligi, qiz talabalarning erkaklardan kuchsiz bo'lishi, ularning jismoniy ko'rsatkichlarini yuqori darajada namoyish eta olmasliklari, yana qiz talabalarning erkaklardan ingichka suyak tuzilmasiga ega bo'lishi va shu sababli osonroq jarohatlanishi, futbol, kurash, boks, basketbol, judo, karate kabi sport turlari faqat erkaklarga xos bo'lishi kabi ko'plab fikrlar sportdagi jinsiy kamsitish xatti-harakatlarini mustahkamlab, talabani ontologik ma'noda qurishda to'siqqa aylanadi. Bunday nuqtai nazarlar sportni erkakning atletik tajribalarini namoyish etadigan maydon sifatida baholagan holda, ayol tanasini qarama-qarshi nuqtada nozik, zaif, yengil, past sifatida kodlaydi. Shunday qilib, jinsga asoslangan hokimiyat munosabatlarining sportdagi aks-sadosi bir tanani ulug'lash, boshqa tanani esa pasaytirish orqali yanada ko'rinadigan bo'ladi.

Jismoniy tarbiya va sport jinsiy kamsitishni qayta ishlab chiqarishda yordam berishi mumkin bo'lsa-da, uni bartaraf etishi ham mumkin, va bu, albatta, ikkinchi variant bo'lishi kerak. Buning uchun avvalo har ikkala jinsning ushbu sohada faol ishtirokini ta'minlash muhimdir; ammo son jihatidan tenglikni ta'minlash kamsitishni bartaraf etishda yetarli bo'lmaydi. O'qituvchi, maktab ma'muriyati va ota-onalarning ijtimoiy jinsiy sezgirlikka ega bo'lishlari va buni talabalarga yetkazishlari asosiy nuqtani tashkil etadi.

Sportni erkak bilan tenglashtirgan qarashga qarshi qiz talabalarning ham qiziqishlari va ehtiyojlarini inobatga olish, ular uchun liderlik rollarini o'ynash imkoniyatlarini yaratish, o'z talablari asosida sport turlariga yo'naltirish, sport faoliyatlarini jinsni markazga qo'yib belgilamaslik, jismoniy tarbiya darslarida talabalar bilan sport va ijtimoiy jinsiyat o'rtasidagi aloqani muhokama qilish, ularning empatiya, tushuncha, anglash, hurmat kabi ko'nikmalarni rivojlantirish, darsda ishlatiladigan to'p, raketkalar kabi materiallarni jinsga qarab ajratmaslik,

"qizdek otish, erkakcha urish, erkakcha himoya qilish" kabi jinsiy kamsituvchi ifodalardan qochish, sport maydonini yoki maktab hovlisini faqat hukmron jinsning talablariga ko'ra loyihalamaslik (masalan, faqat futbol maydoniga joy ajratmaslik), ota-onalar bilan hamkorlik qilib, ularning ijtimoiy jinsiy tenglik bo'yicha sezgirligini oshirish, har ikki jinsning sportga ishtirokining foydalari haqida gapirish, shubhasiz, yanada adolatli ta'lim muhiti yaratadi.

Talabalar o'z kimliklarini quradigan, jismoniy va ruhiy jihatdan sog'lom shaxslar sifatida tarbiyalanadigan ta'lim muhitini yaratishda eng muhim nuqtalardan biri talaba uchun rol-model bo'lgan o'qituvchidir. Jinsiyati qanday bo'lishidan qat'iy nazar, o'qituvchining o'zining aytgan so'zlari, harakatlari, ifodalari, foydalanadigan materiallari, qo'llaniladigan o'rgatish prinsip va texnikalari ijtimoiy va madaniy kodlarni uzatishda va ularning davomiyligini mustahkamlashda ko'priq vazifasini bajarishi kerakligini hisobga olgan holda, o'qituvchining talabalarni ajratmasdan sport faoliyatlari bo'yicha qo'llab-quvvatlashi, ijtimoiy jinsiy tenglikka hissa qo'shadigan muhim bosqich bo'ladi.

Shuningdek, bir jismoniy tarbiya darsida butun sinfning "kollektiv" bir tanaviy amaliyot ko'rsatishi aslida madaniy xilma-xillik, qobiliyatlar, jinslar, e'tiqodlar va nihoyat barcha farqlarning birlashishiga ishora qiladi. Ta'kidlanadi ki, bunday birlashishni boy mazmundagi bir kontent sifatida qabul qiladigan o'qituvchining tutumu bilan, bu gomogen guruh ichidan bir jinsning, bir sinfning ya'ni bir ovozning ko'tarilishiga (ongli yoki ongsiz tarzda) imkon beradigan o'qituvchining tutumu bir xil bo'lmaydi. Shunday qilib, o'qituvchi bu kasbni (uning kelajakdagi ta'sirlarini ham hisobga olgan holda) faqat biologik / jismoniy jihatdan emas, balki falsafiy, madaniy, ijtimoiy, psixologik kontekstda, ya'ni interdiscipliner yondashuv bilan baholashi kerak.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Bailey, L. E. (2007). "Feminist Critiques of Educational Research and Practices". Gender and Equality: An Encyclopedia (Cilt I & II). içinde London: Barbara J. Bank.
2. Frühauf, A., Hundhausen, F., & Kopp, M. (2022). "Better Together? Analyzing Experiences from Male and Female Students and Teachers from Single-Sex and Coeducational Physical Education Classes". Behav. Sci. , 12 (9).
3. (2017). Boys, Bodies, and Physical Education Problematizing Identity, Schooling, and Power Relations through a Pleasure Lens. G. Gerdin içinde, Routledge Critical Studies in Gender and Sexuality in Education. New York: Routledge.
4. Parri, M., & Ceciliani, A. (2019). "Best Practice in P.E. for gender equity-A review". Journal of Physical Education and Sport (JPES) , 19 (5).
5. Ryan, T. G. (2012). "Secondary Physical Education Avoidance and Gender: Problems and Antidotes". International Journal of Instruction , 5 (2).
6. Wellard, I. (2007). Rethinking Gender and Youth Sport. London: Routledge.